

Erken Cumhuriyet Döneminde Kumar ve Toplum

Harun Aydın ¹

Öz

Bu çalışmada, toplumsal bir problem olarak görülen kumarın Cumhuriyet dönemindeki durumu ve toplumsal etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İnceleme Erken Cumhuriyet Dönemiyle sınırlı tutulmuş ve kumarın bu dönemde toplumsal telakkideki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Dönem itibariyle eğlencenin temel unsurlarından biri olarak düşünülen kumar, çalışma konusu dönemde toplumsal hayatı etkilemiştir. Kumar özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğlencenin parçası haline gelmiş, bazı toplumsal tabakalarda yaygınlaşmıştır. Daha önce de gündelik yaşamda var olan kumar, 20. yüzyılın başlarında artmış ve daha görünür hal almıştır. Bu süreçte kumar, bireyler arasındaki bir eğlence olmaktan çıkmış, toplumu etkileyen, bazen eleştirilen ve bazen de toplumsal normlarla çatışan bir sapma olarak telakki edilmiştir. Kumarın, sosyal tabakalar arasında farklı şekilde algılandığı ve uygulandığı gözlemlenmiştir. Özellikle düşük gelir düzeyine sahip kesim arasında kumar, yaşamın bir parçası haline gelirken, üst gelir grubuna mensup kimseler ve devlet ricali, kumarın olumsuz etkilerine karşı çeşitli önlemler almaya çalışmıştır. Ayrıca bu dönemde kadın ve erkeğin, kumar oynaması farklı şekilde algılanmıştır. Erkeklerin kumar oynaması makbul karşılanırken kadınların bu türden eğlencelerin içerisinde yer alması dönem dönem eleştirilmiştir. Belirtilen doğrultuda tarih araştırma yöntemlerinden biri olan Belge Analizi Yöntemi, bu çalışmanın temel araştırma yöntemini oluşturmuştur. Bu kapsamda, Genelkurmay Arşivi, Cumhuriyet Arşivi, gazeteler, telif ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır. Arşivlerde, dönemin resmi yazışmalarına yer verilirken, gazetelerde kumara dair haberler ve köşe yazıları önemli bir yer tutmuş, özellikle kumarın sokağa, yani toplumsal yaşama yansımaları gazeteler üzerinden irdelenmiştir. Gazetelerdeki bu yazılar, sadece kumarın toplumsal hayattaki yerini yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ahlak ve devletin kumara yönelik tutumunun da tespit edilebildiği önemli bir kaynak grubunu teşkil etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kumar, Toplumsal Cinsiyet, Atatürk Dönemi, Eğlence, Kahvehane, Yasak.

Aydın, H. (2025). Erken Cumhuriyet Döneminde Kumar ve Toplum. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 14(1), 579-602. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1608483>

Geliş Tarihi	27.12.2024
Kabul Tarihi	25.03.2024
Yayın Tarihi	28.03.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

2025, 14 (1), 579-602 | Research Article

Gambling and Society in the Early Republican Period

Harun Aydın ¹

Abstract

In this study, it is aimed to examine the status and social effects of gambling, which is seen as a social problem, in the Republican period. The examination was limited to the Early Republican Period and the place of gambling in social perception in this period was tried to be determined. Gambling, which was considered as one of the basic elements of entertainment as of the period, affected social life in the period under study. Gambling became a part of entertainment especially in the first years of the Republic and became widespread in some social strata. Gambling, which existed in daily life before, increased and became more visible in the early 20th century. In this process, gambling ceased to be a form of entertainment between individuals, and was regarded as a deviation that affected the society, was sometimes criticised and sometimes conflicted with social norms. It has been observed that gambling is perceived and practised differently among social strata. While gambling became a part of life, especially among the low-income groups, people from the upper income group and state officials tried to take various measures against the negative effects of gambling. In this period, gender inequality also manifested itself through gambling. In this respect, while men's gambling was considered acceptable, women's participation in such entertainment was criticised. Accordingly, the Document Analysis Method, which is one of the historical research methods, constituted the basic research method of this study. In this context, the General Staff Archive, Cumhuriyet Archive, newspapers, copyrighted and analysed works were used. While the official correspondence of the period is included in the archives, news and columns about gambling in newspapers occupied an important place, and especially the reflection of gambling on the streets, that is, on social life, was analysed through newspapers. These articles in newspapers not only reflect the place of gambling in social life, but also constitute an important source group in which social morality and the attitude of the state towards gambling can be determined.

Keywords: Gambling, Gender, Atatürk Period, Entertainment, Coffeeshouse, Prohibition.

Aydın, H. (2025). Gambling and Society in the Early Republican Period. Journal of the Human and Social Science Researches, 14(1), 579-602. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1608483>

Date of Submission	27.12.2024
Date of Acceptance	25.03.2024
Date of Publication	28.03.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

Giriş

Kumar kelimesi dilimize Arapça “Kımar” kelimesinden geçmiştir (Bardakoğlu, 202, s. 364). Kumar: “Bir emek ve iş karşılığı olmaksızın, zahmet ve yorgunluk çekmeksizin, sırf tesadüflere bağlı kalarak başkalarının tamamen zararı karşılığında kolaylıkla mal kazanmaktır” (Bayındır, 2018, s. 60). Toplumsal açıdan ciddi sorunlar yaratabilecek kumar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 228. Maddesinde: “Ceza Kanununun uygulamasında kumar, kazanç amacıyla icra edilen ve kâr ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır” şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 12 Ekim 2004).

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan kumar; kızgınlık, tiksinti ve acıma gibi her türlü insani duyguyu bünyesinde barındırmıştır. Hem antik çağlarda hem de modern dönemlerde kumar ve kumar alışkanlığı, toplumlar için sorun haline gelmiştir (Çakıcı, Buran, Çakır, Yılmaz, 2019, s.76-77). Zamanla kumar bağımlılık olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde kumar oynama bozukluğu olarak adlandırılmıştır. Kişinin bireysel, aileyi ve mesleki işlevlerini bozacak şekilde davranışların kontrol edememesi, kalıcı ve tekrar eden durumlar kumar davranışı olarak isimlendirilmiştir (Çakmak, Tamam, 2018, s.79).

Osmanlı döneminde, kumar hem sosyal yaşamın bir parçası haline gelmiş hem de çeşitli sorunların kaynağı olarak görülmüştür. Bu kapsamda kumar sorununun önüne geçmek için gerekli hukuki çalışmalar yapılmıştır (Şahin, 2021, s.553). Özellikle imparatorluğun son dönemlerinde, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal çalkantılar kumar oynamayı yaygınlaştırmış; bu durum, aile yapısını ve toplumsal düzeni olumsuz etkilemiştir. Kumar sadece bireyler üzerinde değil, toplum genelinde tahrip edici etkiler yaratmıştır (Şahin, 2020, s. 1146). Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet Türkiye’sine geçiş sürecinde kumar, toplumsal dinamikleri etkileyen önemli bir olgu olarak öne çıkmıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, yeni bir toplumsal düzenin inşası hedeflenmiş ve bu doğrultuda kumar ile mücadelede önem verilmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında, devletin sosyal ve ekonomik yapısını güçlendirmek amacıyla kumar oynamanın yasaklanması ve kontrol altına alınması yönünde çeşitli yasalar çıkarılmıştır (TBMMZC, s.122, TBMMZC, s.129) TBMM’de bu konuyla ilgili yapılan konuşmalar, kumarın toplum üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma çabasını göstermektedir. Kolluk kuvvetlerine, kumar faaliyetlerini denetleme ve engelleme konusunda geniş yetkiler verilmesi, bu mücadelenin somut bir göstergesi olmuştur (TBMMZC, 28.3.1921, C.9, s.263; TBMMZC, 11.4.1921, C.9, s.447.).

Kumarın toplum üzerindeki etkileri, sadece bireysel davranışlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekonomik dinamikler, sosyal ilişkiler ve kültürel normlar üzerinde de derin izler bırakmıştır. Cumhuriyetin getirdiği reformlar, kumarın meşruiyeti ve düzenlenmesi konusundaki tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışma, Cumhuriyet döneminde kumarın nasıl bir dönüşüm geçirdiğini, toplumsal algısını ve devlet politikalarıyla etkileşimini incelemeyi amaçlamaktadır.

1. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kumarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

Osmanlı İmparatorluğu’ndan Cumhuriyet dönemi Türkiye’sine geçiş sürecinde, kumarın toplumsal ve ekonomik etkilerine karşı bir dizi önlem alınmış, bu kapsamda yasal düzenlemeler ve yasaklamalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Osmanlı’da

kumarın yasaklanmasının temel sebepleri toplum düzeninin bozulması ve din olarak gösterilmiştir (BOA. HR. MKT. 510.70). İslam, kumarın çok boyutlu zararları nedeniyle bunu yasaklamıştır. Kur'an-ı Kerim'in Bakara ve Maide surelerinde kumarın çeşitli zararları vurgulanarak dinen yasaklandığı belirtilmektedir. İslam inancına göre kumar, ahlakın bozulmasına, toplum düzeninin sarsılmasına ve sosyal ilişkilerin zarar görmesine yol açabilir. Osmanlı'da bazı dönemlerde, kumarın toplumsal huzursuzluk yaratması ve dini ibadetlere engel teşkil etmesi gerekçesiyle yasaklandığı kaydedilmiştir.(Bardakoğlu, 2002, s.364;Tunçay, 1993, s.17; Kuran-ı Kerim Meâli, 2009).

Polis Meclisi, 21 Mart 1845 tarihinde kurulduktan sonra, 1800 tarihli Paris Emniyet Müdürü'nün görevlerini düzenleyen Kararname örnek alınarak bir nizamname hazırlanmıştır. Bu nizamnamede, on birinci madde, "*Kötü niyetli kimselerin toplandıkları mahallerle kumarhaneleri teftiş ve taharri etme ve bu gibi yerlerin çoğalmasına mani olmak*" şeklinde düzenlenmiş, böylece kumarın yayılmasını engellemeye yönelik bir adım atılmıştır (Sönmez, 2005, s.263-264). Bu düzenleme, dönemin sosyal yapısında kumarın olumsuz etkilerine karşı bir önlem olarak kabul edilmiştir.

19.yüzyılda Osmanlı Devleti'nde kumar, toplumda salgın bir hal almış ve geniş bir şekilde yaygınlaşmıştır. Hem şer'i hem de kanuni açıdan kumarın yasak olmasına rağmen, özellikle İstanbul başta olmak üzere, imparatorluğun birçok şehrinde kumar oynanması devam etmiştir. Bu durum, Osmanlı yönetimini kumarın yayılmasını engellemek amacıyla çeşitli tedbirler almaya yöneltmiştir. Bu çerçevede, Osmanlı hükümeti, Ceza Kanunu'nda kumarın suç sayılmasına dair esaslar belirleyerek yasal bir zemin oluşturmuştur. 14 Temmuz 1851 ve 9 Ağustos 1858 tarihli Ceza Kanunları'na kumar ile ilgili hükümler eklenmiş, bu şekilde kumar oynayanlara karşı cezai müeyyideler getirilmiştir. Bunun yanı sıra, 1869 tarihli Askeri Ceza Kanunnamesi de, askerî personel arasında kumarın önlenmesine yönelik hükümler içermektedir (Şahin, 2019, s.407). Daha sonraki süreçte özellikle 19. yüzyılın sonuna doğru II. Abdülhamid tarafından her türlü kumar oyununun yasaklandığı belirtilmiştir (BOA, (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi), DH. MKT.1778/69/5 Kasım 1890).

17 Ağustos 1907 tarihli Polis Nizamnamesi, Osmanlı döneminde kumarın önlenmesine yönelik çeşitli tedbirler içeren önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nizamname çerçevesinde, özellikle 11. ve 80. maddeler, kumar yasağına dair belirgin hükümler sunmaktadır. 80. maddede, kumar oynanan mekanlara izin verilmemesi gerektiği vurgulanmış ve kumarın yayılmasının engellenmesi için önlemler alınması gerektiği ifade edilmiştir. Nizamnameye eklenen 13 madde arasında yer alan yedinci maddede ise, kumarhanelerin tamamen engellenmesi gerektiği belirtilmiştir(Kurnaz, 2021, s.562).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, özellikle İstanbul'un bazı semtlerinde büyük oranda toplumsal bir yozlaşma yaşanmış, bu dönemde kumar oynanması, fuhuş olayları, alkol ve uyuşturucu tüketimi yaygınlaşmıştır. Toplumsal düzende bozulmalar meydana gelmiş, özellikle İstanbul'da genelevlerinin sayısında belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Bu tür olumsuz sosyal olguların önüne geçebilmek amacıyla, Osmanlı yönetimi çeşitli düzenlemeler yaparak bu alanlarda denetimleri sıkılaştırmıştır. Kumar oynatılan mekânlar yasaklanmış ve kumar oynandığı tespit edilen yerlerin kapatılması gerektiği belirtilmiştir. Bu tedbirler, toplumsal düzeni koruma ve ahlaki değerleri

yeniden tesis etme amacı taşımaktadır (Yakut, Yetkin, 2011, s.288).

Balkan Savaşları sırasında bile, bazı askerler arasında kumar oynandığı tespit edilmiştir. Bu durum, savaşın zorluklarına ve askerlerin moral durumlarına rağmen, disiplinin gevşediğini göstermektedir. Bu kapsamda, Merkez Kumandanlığı tarafından bir çavuş hakkında işlem yapıldığı, dönemin arşiv belgelerinde yer almaktadır. Savaş ortamında bile, kumarın önlenmesi için ciddi bir yaklaşım sergilenmiş, bu tür davranışlar disiplin açısından tehlike oluşturduğu için gerekli yaptırımlar uygulanmıştır (ATASE (Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi) ,Fon Kodu: 110.9.1.7 Yer No: 675.24.13/06 Şubat 1913.) . Bu olay, kumarın sadece barış zamanında değil, savaş koşullarında da toplumsal düzeni tehdit edebileceğini ve buna karşı alınan tedbirlerin önemini ortaya koymaktadır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Osmanlı yönetimi kumarla etkili bir şekilde mücadele etmeye devam etmiştir. Bu dönemde, kumarın toplumsal düzeni bozduğu ve askerlerin moralini olumsuz etkilediği düşünüldüğü için çeşitli önlemler alınmıştır. Bu kapsamda, Yunanlı Jüstinyani isimli bir kişi ve arkadaşları, kumar oynayıp oynattıkları gerekçesiyle sınır dışı edilmiştir (BOA, DH. EUM. EMN. 72/2/ H.18. 6. 1332.).

8 Kasım 1920 tarihinde, içki, kumar, zührevi hastalıklar, fuhuş ve ahlaksızlıkla mücadele amacı güden “İçki-Kumar-Emraz-ı Zühreviye-Fuhuş ve Ahlaksızlığa Karşı Mücadele Derneği” kurulmuştur. Cemiyetin amacı, toplumda içki tüketimi, kumar, fuhuş ve genel ahlaksızlık gibi olgulara karşı güçlü bir tavır sergilemek ve bu tür davranışların yayılmasını engellemektir. İstanbul merkezli kurulan bu dernek, dönemin sosyal sorunlarına karşı duyulan hassasiyetin bir yansımasıdır. Derneğin kurucuları arasında Nizameddin, Raşid, Mehmed Raif, Mehmed Zeki, İsmail Hakkı Bey ile Nuriye ve Fatma Hanımlar yer almaktadır. Cemiyet, hem kadınların hem de erkeklerin aktif olarak yer aldığı bir platform olarak toplumda bu tür olumsuzluklarla mücadele etmeyi hedeflemiştir (BOA, DH. EUM. 5. Şb./79-30-25/30 Zilhicce 1337.). Ayrıca bu dönemde kumarla mücadele edilmesi için TBMM’de görüşmeler yapılmıştır.

Birinci Meclis’te, Muş Milletvekili Abdülgani Bey tarafından 28 Mart 1921 tarihli oturumda kumarın yasaklanmasıyla ilgili bir kanun teklifi verilmiştir. Bu teklifin ardından, Yozgat Milletvekili Süleyman Sırrı Bey de kumar ile ilgili bir teklif sunmuştur. Her iki teklif, 29 Ağustos 1921 tarihinde Adliye Encümeni Reisi Celaledin Arif imzasıyla gönderilen bir yazıya dayanmaktadır. Bu yazı, Ceza Kanunu’nun 242. maddesini kumar ile 243. maddesini ise piyango tertibi ile ilgilendiren hükümler içermektedir. Bu düzenlemelere göre, kumar oynamak ve kumar oynatmak suç olarak kabul edilmiştir (TBMMZC, 11 Nisan 1921,s.447; TBMMZC., s. 106-107).

Konya Mebusu Vehbi Bey, kumarın yasaklanması için Meclis’e sunduğu teklifte, kumarın toplumda önemli bir sorun haline geldiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, hükümetin kumarın yayılmasını engellemek amacıyla acilen tedbir alması gerektiğini ifade etmiştir. Vehbi Bey, milli kültürün ve toplumsal ciddiyetin sağlanabilmesi için kumarın önüne geçilmesinin elzem olduğunu belirtmiş, bu sorunun toplumsal düzene olumsuz etkiler yarattığına dikkat çekmiştir (TBMMZC,28 Mart 1921, s.269).

Giresun Milletvekili Hakkı Tarık Bey, 17 Aralık 1926 tarihinde Meclis’e sunduğu bir takdirde, İstanbul’da “Maryosera” isimli bir kişiye, “baht ve talih oyunları” adı altında kumar oynatmak için imtiyaz ve inhisar verildiği yönünde, Şehremaneti’ne atfen yayımlanan bir neşriyatın tezkip edilmesi ve tashih edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Hakkı Tarık Bey, bu tür faaliyetlerin toplumda olumsuz etkiler yaratacağına ve kumarın yayılmasının engellenmesi gerektiğine dair bir uyarıda bulunmuş, söz konusu imtiyazın iptal edilmesini talep etmiştir (TBMM ZC, s.208-209; BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0 Yer No: 7.43.38/25 Ocak 1926.).

İlerleyen yıllarda, kumar ve eğlence oyunları ile ilgili ekonomik düzenlemelerde vergi alınmasına yönelik adımlar atılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından, oyunlardan vergi alınmasına dair 1938 yılında bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme, 3330 sayılı kanunla hayata geçirilmiş ve “*Oyun Aletleri Resmî Hakkında Kanun*” çıkarılmıştır. Söz konusu kanun, oyun kâğıtları gibi eğlence araçlarının ticaretine dair yasal bir çerçeve oluşturarak, bu alandaki ekonomik faaliyetlerin denetlenmesini amaçlamıştır. Ayrıca, bu düzenleme ile oyun kâğıtlarından alınan vergi gelirleri belediyelere devredilmiş, yerel yönetimlere ek kaynak sağlanmıştır. Bunun yanı sıra, bilardo, tavla, dama ve satranç tahtaları gibi eğlence araçlarından da yıllık vergi alınması kararı alınmıştır (Resmî Gazete, 27 Ocak 1938, s.9303.). Bu yasa, kumar ve eğlence sektörünü hem ekonomik açıdan denetlemeyi hem de kamu gelirlerine katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 10 Haziran 1938 tarihinde kabul edilen 3434 sayılı “*Oyun Alet ve Vasıtalarından Belediyelerce ve Köy İdarelerince Alınacak Resmî Hakkında Kanun*”, toplamda 15 maddeden oluşmaktadır. Bu kanun çerçevesinde, belediyeler ve köy idarelerine, kendi sınırları içinde bilardo, tavla, dama, satranç, tombala, domino gibi oyun aletlerinden yıllık vergi alma yetkisi verilmiştir. Söz konusu vergi uygulamasına ilişkin olarak, yıl içinde oyun aletlerini satın alan kişilerin, bu alımları yazılı olarak ilgili kurumlara bildirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, bu kanunun uygulanmasında Maliye ve Dâhiliye Vekâletleri sorumlu tutulmuş, böylece merkezi yönetimin denetiminde bir sistem oluşturulmuştur. 17 Ocak 1938 tarihinde yürürlüğe giren 3330 sayılı kanun ise, 3434 sayılı bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte kaldırılmıştır. Bu düzenleme, oyun ve eğlence sektöründe vergilendirme uygulamalarını yerelleştirerek, yerel yönetimlerin mali kaynaklarını artırmayı hedeflemiştir (Resmî Gazete, 25 Haziran 1938, s.10081-10082.).

Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da bu konuya yer verilmiştir. 1982 Anayasası'nın 58. maddesinde, “*Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu madde, kumar ile mücadele, devletin anayasal görevlerinden biri olarak kabul etmektedir. Böylece, devletin, toplumu zararlı alışkanlıklardan koruma yükümlülüğü, hukuki olarak da güvence altına alınmış ve kumar gibi kötü alışkanlıklarla mücadelede devletin aktif bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Resmî Gazete, 9 Kasım 1982, s.15.).

2. Kumarın Toplumsal ve Ekonomik Yansımaları: Yasakların Etkisi

Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de, toplumsal düzenin inşası ve ekonomik yapının şekillendirilmesi sürecinde, kumar faaliyetlerine yönelik getirilen yasaklar ve düzenlemeler, hem bireylerin günlük yaşamını hem de toplumun genel ekonomik yapısını doğrudan etkilemiştir. Bu yasakların, özellikle sosyo-ekonomik eşitsizlikleri pekiştiren, yer altı (karaborsa) ekonomisinin büyümesine yol açan ve toplumsal normların dönüşümünü hızlandıran etkileri, dönemin toplumsal ve ekonomik yapısını anlamada önemli bir yer tutmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında benzer toplumsal durumlar yaşanmıştır. Savaşın yarattığı derin yara ve umutsuzluk karşısında, dini kaidelere daha fazla sarılma gerektiği vurgulanmıştır. Ancak bu dönemde, Ramazan ayında oruç tutmayanların sayısının arttığı, kahvehanelerin dolup taşıdığı ve buralarda kumar oynandığına dair şikâyetler çoğalmıştır. Bunun önüne geçmek amacıyla bir beyanname yayınlanmış, bu belgede ülkenin içinde bulunduğu durum özetlenmiş ve dini hükümlerin yerine getirilmesi ile genel ahlaka aykırı davranışlardan kaçınılması gerektiği ifade edilmiştir (Yolal, 2018, s.160-161). Fakat buna rağmen halen toplumda kumar alışkanlığı değişmemiştir.

Osmanlı'nın son dönemlerinde bile başkente kumar bela olmaya devam etmiştir. İkdam Gazetesinin 4 Şubat 1920 tarihli "*Rus Mültecileri*" başlığıyla verdiği haberinde gelen mültecilerin gayrimeşru işler ile uğraştığı onlar sebebiyle Beyoğlu'nda kumar yoğun şekilde oynandığı belirtilmiştir (İkdam, 4 Şubat 1920, s. 1-8; Alemdar, 23 Mart 1920, s. 1-4.). Dönem itibariyle İstanbul semtlerine baktığımızda zihniyet ve düşünsel farklılıklar görülmüştür. Bu dönemde İstanbul'da kumar ve tombala halkın kanunu emecek duruma gelmiştir (Çelik, 2024, s.13). Bu dönemde, kumar ve diğer kazanç vaat eden eğlencelere halkın ilgi göstermesinin temel nedeni, mevcut yoksulluk olmuştur. Kumarın bu yıllarda bu denli yaygınlaşmasının ardında yatan sebeplerden biri de ekonomik sıkıntılar, yani parasızlık olduğu ifade edilmiştir. (Çelik, 2024, s.68).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde, köklü siyasal değişimlerle paralel olarak, fuhuş, içki, kokain ve kumar gibi toplumsal olgular, ülke genelinde toplumsal çöküşün belirgin göstergeleri olarak ortaya çıkmıştır (Toprak, 2017, s.305). Basın ve romanlarda bu konu üzerine eğilmiştir. Türk romanında, özellikle belirli bir dönemde, toplumun çeşitli olgularına dair derinlemesine incelemeler yapılmış ve bu olguların bireysel ve toplumsal yansımaları ele alınmıştır. Bu bağlamda, kumar gibi zararlı alışkanlıklar, dönemin romanlarında sıklıkla işlenen temalar arasında yer almıştır. Mithat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul* adlı eserinde, Adnan karakteri üzerinden kumar bağımlılığı ve bu bağımlılığın insan psikolojisi ve toplumsal yaşam üzerindeki etkileri aktarılmaktadır. Adnan, kumara olan düşkünlüğü nedeniyle yalnızca kişisel bir yıkım süreci yaşamakla kalmaz, aynı zamanda çevresiyle olan ilişkilerinde de derin çatlaklar meydana getirir (Kuntay, 1983). Ayrıca, Cumhuriyet dönemi Türk romanlarında kumar, genellikle toplumsal eleştirinin bir aracı olarak yer almıştır. Bu dönemdeki bazı önemli romanlarda kumar, karakterlerin ahlaki çöküşünü, toplumun yozlaşmasını ve bireylerin içsel boşluklarını simgeleyen bir tema olarak karşımıza çıkmıştır. İşte buna örnek verebileceğimiz bazı romanlar: Peyami Safa "*Yalnızız*" ve "*Fatih-Harbiye*", Orhan Kemal'in "*Bereketli Topraklar Üzerinde*" isimli eserler verilebilir.(Safa, 2022; Kemal, 2024).

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde özellikle Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin toplumsal ve kültürel yapısında köklü değişimlere yol açmış bu süreçte bireylerin sosyal kimlikleri, eğitim düzeyleri ve kültürel alışkanlıkları önemli ölçüde dönüşmüş, kumar gibi sosyal etkileşim ve eğlence unsurları da bu değişimden etkilenmiştir. Kumarın toplumsal algısı ekonomi üzerindeki etkileri ve bireyler arası ilişkilerde yarattığı dinamikler bu dönem itibariyle dikkat çeken unsurlardan biri haline gelmiştir (Yolal, 2018, s.158-163).

Bu dönemde, kumar oynanan mekânlar şekillenmeye başlamıştır. Özellikle, 28 Nisan 1927 tarihinde Şefkat Kulübü'nde kumar oynandığı tespit edilerek, kulübe baskın

yapılmış ve kulübün sahibi Şükrü Bey ile kumar oynayanlar Taksim Karakolu'na sevk edilmiştir (Vakit, 30 Nisan 1927; Milliyet, 30 Nisan 1927). İstanbul Valisi Mithat Bey kumarla mücadelede kanunun emrettiği gibi mücadele edildiğini belirtmiştir (Akşam, 26 Aralık 1927).

Dönem itibarıyla, fuhuş ve kumar ile aynı oranda mücadele edildiği gözlemlenmektedir. Bu çerçevede, 4 Şubat 1928 tarihinde Polis Müdüriyetinin yayımladığı bir bildi, kumar ile etkin bir mücadele sürecinin başlatıldığı ifade edilmiştir. Polis, bu dönemde daha etkin bir rol üstlenmeye başlamıştır (Vakit, 5 Şubat 1928.). Polis Müdüriyeti İkinci Şube Memurlarına Dâhiliye Vekâleti tarafından gönderilen talimatname de İstanbul Valiliği ile işbirliği yapılarak 5 Şubat 1928 tarihinden itibaren fuhuş, içki, kumara karşı esaslı mücadele başladığı belirtilmiştir (Akşam, 5 Şubat 1928.). Bu talimat, dönemin devlet politikalarındaki sosyo-ekonomik düzeni sağlama amacıyla uygulamaya konulan denetimlerin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Fuhuş, içki ve kumar gibi faaliyetlerin yasaklanması, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki toplumsal düzenin ve ahlaki yapının şekillendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Dönem itibarıyla, çeşitli kurum ve kuruluşlar, bireyleri kumardan uzak tutmak amacıyla çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, "*Hilâl-i Ahmer Cem'iyeti Me'mûrîn Nizâm-nâmesi*" önemli bir örnek teşkil etmektedir. Nizamnamede, cemiyet bünyesinde görev alacak olan kişilerin kumardan kaçınmaları gerektiği açıkça belirtilmiş ve kumar oynadıkları tespit edilen kişilerin, görevlerinden ihraç edileceği ifade edilmiştir (Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmû'ası, 15 Haziran 1928, s.4252).

Kızılay tarafından ihtiyaç duyulan oyun kâğıtlarının tahmini kullanım miktarı belirlendikten sonra, ilk 120.000 deste oyun kâğıdının alınması kararlaştırılmıştır. "*Adi, Vasat, Alâ, Aliyülalâ*" (basit, orta, iyi, çok iyi) kategorilerine ayrılan dört farklı kalite oyun kâğıdının temini, o dönemde Avrupa'nın önde gelen oyun kâğıdı üreticilerinden iki fabrikanın katıldığı bir ihale süreci sonunda sağlanmıştır. Söz konusu ihale, Viyana'daki Piyatnik ve Mahdumları (Oğulları) fabrikasına verilmiş ve siparişin ilk kısmı, 68.700 deste stok kâğıdının dahil olduğu, uygun fiyatlarla temin edilmiştir. Bu alım için toplamda 25.259 lira ödeme yapılmıştır. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin İzmir Merkezi piyasada bulunan 13.905 deste kâğıdı, Genel Merkez'den uygun koşullarla temin ederek satışa sunulmuştur. 16 Nisan 1928 tarihinde başlayan satışlar kısa süre içinde, ilk partiden 48.918 deste kâğıdının satılmasına ve 55.000 lira kâr elde edilmesine olanak sağlamıştır. Bu gelişme, oyun kâğıtlarının kurum için önemli bir gelir kaynağı olacağını açıkça ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, ülkenin oyun kâğıtları ihtiyacını karşılamayı üstlenmişken, aynı dönemde Kurum'un yayın organı *Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası*'nda, oyun kâğıdı oynayanlara yönelik kumarın olumsuz etkilerini vurgulayan makaleler yayımlamıştır (Akgün, Uluğtekin, 2020, s.176). Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin, kumarın kötü etkilerine dair kamuoyunu bilgilendiren yayınlar yapmasına karşın, aynı kurumun oyun kâğıdı satışı yoluyla ekonomik gelir elde etmesi, önemli bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Bu durum, toplumsal sorumluluk ve ekonomik çıkarlar arasındaki dengeyi sorgulatmaktadır. Bir tarafta yasaklar uygulanırken diğer taraftan devlet eliyle iskambil kâğıtları ithal edilmeye başlanmıştır. Bu minvalde dönem itibarıyla oyun kâğıtlarının ithal edilme hakkı Kızılay Cemiyetine verilmiştir. Kızılay 1932 yılında Londra'da bulunan Thomas de La Rue isimli şirketten "*Boudoir ve Pneumatic*" isimli oyun kâğıtları yeniden talep etmiştir. Gümrükten muaf tutulması için Gümrük ve İhhisarlar Vekilliğinin 5 Aralık 1932 tarih ve 14737/106 sayılı tezkeresi ile İcra Vekilleri Heyeti

tarafından kabul edilmiştir (BCA, Fon Kodu: 30.18.1 Yer No: 2.32.77.11/19 Aralık 1932.).

Kumarın zararları ile ilgili olarak farklı yayın organları bu dönemde aktif çalışmıştır. Bu kapsamda gazete ve dergilerde kumarın ülke içerisindeki yayılma sahası, etkileri ve zararları hakkında kamuoyuna dönük uyarıcı yazılar yazmışlardır. 30 Aralık 1929 tarihli Vakit gazetesinde “Kumar Oynarken” başlığıyla verilen haberde İstanbul’da bir kahvede kumar oynatıldığı ve bu olaya karışan Artin, Ağop, Nişan ve Hakkı isimli kişilerinde gözaltına alındığı sırada üstlerinde 100 gram da esrar maddesi olduğu tespit edilmiştir. Suçüstü yakalanan kumarbazlar hakkında işlem başlatılmıştır (Vakit Gazetesi, “Kumar Oynarken”, 30 Aralık 1929, s.9).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında, kumarın yasaklanması için çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde devlet, bazı yıllarda kumar oynamayı suç sayarak, sosyal denetim ve kontrolü sağlamayı hedeflemiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şehir kulüplerinde kumar oynamak yasaklanmıştır. Ancak, o dönemde Balıkesir Şehir Kulübü yönetmeliği, kumar oynamanın yasak olmasına rağmen, “kumar olmamak şartıyla” oyun oynanabileceği yönünde bir yaklaşım sergilemiştir. Bu dönemde kurulan kulüplerin, edebi, bilimsel, okuma, sohbet ve tartışma mekânları olması gerektiği belirtilmiş olmasına rağmen, zamanla bu amaçların saparak, kumar ve alkol tüketimi alanlarına dönüştüğü ifade edilmektedir (Öztürk, 2006, s.97-101).

Hamdullah Suphi tarafından Halk Fırkası teşkilatlarına gönderilen yazıda Halk Fırkası ve Türk Ocaklarında azami ölçüde dikkat edilmesi rakı içilmemesi ve kumar oynanmaması istenmiştir. İnkılapların yürütücüsü konumundaki bu iki kurumun bünyesinde toplum nezdinde hoş karşılanmayan bu türden fiillerin yapılması hem inkılaplara hem de bu kurumların doğasına zarar vermesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla bu iki kurum halka örnek olmak zorundadır. Daha sonra ise Türk Ocakları yerine Halkevleri kurulmuştur (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 1.4.6/21.08.1930.).1930’lu yıllarda toplumsal yapının iyileştirilmesi amacıyla, bu dönemde kahvehanelerde yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu bağlamda, kumar olarak kabul edilebilecek oyunların yasaklanmasının ardından, her kahvehanede faydalı ve öğretici gazete ile yayınların bulundurulmasına karar verilmiştir (Öztürk, 2006, s.160).

Cumhuriyet Gazetesi’nin 22 Mart 1931 tarihli sayısında “Cici Anne” rumuzunu kullanan yazar, “Kokain Çeken Hanımlar” başlığıyla kaleme aldığı yazısında, kadınların alkol, uyuşturucu ve kumar gibi keyif verici maddelerle vakit geçirdiğine dair yapılan genellemeye karşı çıkmaktadır. Yazar, ayrıca “Kadının erkeğe benzemek istediği zaman sarhoşlukta veya kumarbazlıkta değil, hayatta benzemek ister” şeklinde bir ifade kullanarak, bu konudaki görüşünü dile getirmiştir (Cumhuriyet, 22 Mart 1931, s. 2.). Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınların toplumdaki yeriyle ilgili önemli bir tartışmayı yansıtmaktadır. Yazar, o dönemin toplumsal yapısında kadınların alkol, uyuşturucu ve kumar gibi bağımlılık yapan maddelere olan ilgisiyle ilgili yapılan genellemeleri reddederek, bu tür davranışların toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilmesini eleştirmiştir.

Son Posta gazetesinin 16 Eylül 1931 tarihli “Memleket Gençliği ve Bir İkaz Sesi” başlığıyla verilen haberde, Çankırı ilinde çıkarılan Duygu gazetesinde mektep talebeleri kumar konusunda uyarıldığı belirtilmiştir. Gençliğin kumar illete bulaştığı hükümetin acilen tedbir alınması gerektiği ifade edilmiştir (Son Posta Gazetesi, 16 Eylül 1931, s.4).

Akşam Gazetesi’nin 23 Şubat 1932 tarihli “Konya’da Kumar” başlıklı haberinde, son

dönemlerde Konya’da bazı sosyal gruplar arasında kumar oynama alışkanlığının yaygınlaştığı vurgulanmaktadır. Bu durum, şehrin sosyal dinamikleri üzerinde önemli etkiler yaratmakta ve toplumsal normları sorgulatmaktadır. Haberde, kumarın çeşitli şekillerde, özellikle tavla, zar atma ve iskambil oyunları gibi oyunlarla oynandığına dikkat çekilmektedir. Kumarın yaygınlaşması, yalnızca bireylerin finansal durumlarını değil, aynı zamanda aile ve toplum yapısını da tehdit eden bir olgu haline geldiği vurgulanmıştır. Son günlerde polis, gerçekleştirdiği baskınlar aracılığıyla kumar oynayanları yakalamış ve bu kişileri mahkemeye sevk etmiştir (Akşam Gazetesi, 23 Şubat 1932, s.10).

Ülkenin her yerinde kumar ve içki dönem itibariyle eleştirilmiştir. 1932 yılında Mersin ve köylerinde halk içki ve kumar belasına bulaştığı dönemin yayın organlarına yansımıştır. Halk Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte büyük bir bolluğa kavuştuğu ve paranın bir kısmını oranda içki ve kumar ile harcadığı belirtilmiştir. Bunun üzerine bazı köylerde kumar yasaklanmıştır (Hilmi, Mart 1936, s.59).

Hilaliahmer Gazetesi’nin 19 Nisan 1932 tarihli “*Kumar*” başlıklı haberinde, İstanbul’da kumarın toplumsal bir sorun haline geldiği ve insanların bu durumu aleni bir şekilde sergilediği belirtilmiştir. Haberde, Kasımpaşa’da dört kişinin (Ahmet, Tevfik Ali ve Hasan) bayram yerinde kumar oynarken yakalandığı ifade edilmektedir. Ayrıca, aynı ortamda çocuklara kumar oynatan Abdullah isimli bir kumarbaz hakkında zabıta tarafından işlem yapıldığı aktarılmaktadır (Hilaliahmer gazetesi’nin 19 Nisan 1932, s.2) Zabıta müdahalesi ise, kumar sorununun toplumdaki olumsuz etkilerini azaltmak adına atılan bir adım olarak değerlendirilebilir.

Başbakan İsmet İnönü’nün Doğu Gezisi sırasında hazırlamış olduğu raporda 3 Ağustos 1935 tarihinde Giresun’a yaptığı ziyarette, Giresun halkının yoğun bir şekilde içki içip, kumar oynaması sebebiyle toplumsal bir çöküş olduğunu ifade etmiştir. Bu illetten kurtulması için halkın kahvehanelerden kurtarılıp spor sahalarına ve denize çekilmesi için valilere emir vermiştir (Öztürk, 2019, s.56). Devlet kumardan kurtarılması için farklı çözümleri aramıştır.

Hakimiyeti Milliye Gazetesi’nin 30 Mayıs 1933 tarihli “*Halkevinde Kumar Alışkanlığı*” başlıklı haberinde, Hilaliahmer Neşriyat Müdürü Fazlı Bey tarafından “*Kumar Alışkanlığı*” üzerine bir konferans verildiği ifade edilmiştir. Bu dönemde ülkede kumar hastalığının ahlaki bir sorun haline geldiği ifade edilmiş ve bu nedenle tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Her kesimden, zengin-fakir, yaşlı-geç demeden, insanların kumar oynamaya başladığı dile getirilmiştir. Kumar, her ne kadar yasak olsa da, hala oynanmaya devam ettiği ifade edilmiştir. Kumar oynamanın bazı gruplar tarafından medeni olmanın bir göstergesi olarak görülmesi, kumar alışkanlığının giderek artmasına yol açtığı belirtilmiştir. Son günlerde kumar borcu olan kişilerin tefecilerden yüksek faizle borçlar aldığı, bu durumun toplumda var olan ekonomik ve sosyal düzenin alt üst olmasına sebep olduğu aktarılmıştır. Son olarak, bu kumar olayı bir mikrop olarak tanımlanmış ve acilen bu sorundan kurtulması gerektiği fikri ortaya atılmıştır (Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 30 Mayıs 1933, s.9.).

Akşam Gazetesi’nin 20 Ocak 1934 tarihli “*Küçük Kumarlılar*” başlığı ile verilen haberinde İstanbul’da kumar oynamanın yaşının 13-14 yaşlara kadar düştüğü Fener civarında bir kahvehaneye yapılan baskında altı kumarbaz çocuğun iskambil kâğıtları para karşılığında kumar oynadıkları polisler tarafında tespit edilip kumar oynayanlar

gözüne alınmış ve kumar oynatılan işletme hakkında ise yasal işlem yapılmıştır (Akşam Gazetesi, 20 Ocak 1934, s.3.).

Kars Halkevi Doğuş Dergisinde 1 Nisan 1934 tarihinde Kerimoğlu Ali tarafından “*İçtimai Hastalıklardan Kumar*” başlığıyla verilen yazıda kumarbazların kolay yolla para kazanmak hevesleri olduğu belirtilmiştir. Toplumun dönem itibariyle kolay yoldan zengin olması için seçtiği yöntemlerden biri olduğu ifade edilmiştir. Akşamdan başlayıp sabahın ilk ışıklarını kadar bu oyunu oynamaya devam ederler. Ruhsal ve psikolojik olarak çöküş içine girerler. Sadece kendini düşünür toplumdaki kendini soyutlar kazanma hırsıyla kumar oynar. Hayatından keder ve mutsuzluk hâkimdir (Kerimoğlu Ali, 1 Nisan 1934, s.2). Kumar oynayanların, yalnızca kendi çıkarlarını düşündükleri, toplumdaki kendilerini soyutlayarak kazanma hırsıyla hareket ettikleri, bu süreçte hayatlarının keder ve mutsuzlukla şekillendiği ifade edilmiştir.

Haber Gazetesi'nin 1 Mayıs 1935 tarihli “*Bu Halin Önüne Geçmeli*” başlıklı köşe yazısında İhsan Arif Gökçınar, İstanbul'da 77 çeşit kumar oyunu oynandığını ifade etmiştir. Yazıda her köşe başında kumar oynayan gençlerin bulunduğu ve toplumun ciddi bir çöküş içinde olduğu vurgulanmaktadır. Gün içinde kumar oynayanın, toplumda en büyük eğlence haline geldiği belirtilmektedir. Yazar, sokakta, evde, kahvede ve hatta iş yerlerinde bile kumar oynandığını aktarırken, çocukların bile aleni bir şekilde kumar oynadığını ifade etmektedir (Gökçınar, 1 Mayıs 1935, s.7.). Metinde anlaşılacağı üzere kumarın yaygınlaşması, bireylerin sosyal yaşamında ve toplumsal normlarda ciddi değişimlere yol açarken, bu olgunun kontrol altına alınması gerektiği vurgulanmaktadır.

İstanbul'da 1935 yılında, kumar oynayan kişilerin yeni kumar oyun alanları olarak sokaklar ve caddeler öne çıkmıştır. Bu dönemde İstanbul'un Beyazıt ilçesinde yer alan Takvimhane Caddesi üzerinde kumar oynayan Asım, Mücahit, Bahri, Cafer, Hakkı ve Emin isimli altı kişi arasında oyun sebebiyle kavga çıkmıştır. Olayın polis yetkililerine bildirilmesi üzerine, kumar oynayan kişiler yakalanarak haklarında işlem yapılmıştır (Son Posta, 18 Haziran 1935, s. 2).

Bu dönemde kumar illetine karşı mücadele edilmesi gerektiği, çeşitli gazetelerde yayımlanan köşe yazılarında ele alınmıştır. Bu bağlamda, Server Bedi (Peyami Safa) tarafından kaleme alınan “*Kumar, Ya Suçtur, Ya Değildir*” başlıklı köşe yazısında, ülkedeki bazı hareketlerin, içinde buldukları bağlama göre suç olup olmadığının tartışıldığı ifade edilmiştir. Yazıda, kahvede kumar oynayan bir kişinin hırsız ya da serseri olarak gözüne alınabileceği, ancak kulüplerde veya salonlarda kumar oynayan birinin, kumar konusunda maharetine bağlı olarak alkış alabileceği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, bazı gazete nüshalarında kumarbazların yakalandığına dair haberler yer alırken, aynı gazetenin başka sayfalarında briç, poker, bakara gibi oyun derslerinin verildiği belirtilmektedir. Server, sınıfsız bir toplumda kulüp ile kahve arasında hiçbir fark ve ayrıcalık bulunmaması gerektiğini savunarak, kumarın ya suç olması gerektiğini ya da tamamen serbest bırakılması gerektiğini dile getirmiştir. Yazısında, kumar meselesinin tutarsız bir şekilde ele alındığını ve toplumsal sınıf farklılıklarıyla bağlantılı olarak farklı muameleler yapıldığını ifade etmiştir. Kumar, ya tamamen yasaklanmalı ya da herkes için serbest olmalıdır, şeklindeki görüşü, toplumdaki adalet ve eşitlik anlayışının da sorgulanmasına yol açmaktadır (Bedi, 20 Haziran 1935, s. 3).

Cumhuriyet gazetesi'nin 18 Ağustos 1935 tarihli “*Kumar ve Ahlak*” başlıklı yazısında Sabiha Zekeriyya, son zamanlarda ulusal basında kumar ve kumara karışanlarla ilgili

yoğun bir şekilde yazılar ve haberler yayınlandığını belirtmektedir. Günümüzde, zenginler tarafından büyük kulüplerde ve lokallerde kumar oynamanın medeniyetin bir göstergesi olarak algılandığı ifade edilmektedir. Ancak yazar, bu görüşe karşı çıkarak kumarın yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda toplumun sosyal yapısını da bozduğunu vurgulamaktadır (Zekeriyya, 18 Ağustos 1935, s.5.). Bir kesim tarafından ekonomik olarak alt kesimdeki kumar oynayanların eleştirildiği, zenginlerin ise kumarı normal bir eğlence olarak gördüğü dile getirilmiştir.

Bir diğer kumar oynama mekânı ise bu dönemde bazı gazinolar olmuştur. İstanbul Kadıköy' de 15 Eylül 1935 tarihinde bir gazinoda geceleri kumar oynandığı tespit edilmiş ve polisler tarafından baskın gerçekleştirilmiştir. İşletme mühürlenmiş yakalanan kişiler adliyeye sevk edilmiştir (Akşam Gazetesi, 16 Eylül 1935, s.2.) . Kızılay Gazetesi'nin 28 Aralık 1935 tarihli haberine göre, Uzunçarşı 2 numaralı kahvede Mustafa, Ömer, Mehmet Ali, İlyas, Faik ve Ramazan isimli kişiler, "Kılıç" çekmek suretiyle kumar oynamış ve polisler tarafından yakalanmışlardır (Kızılay Gazetesi, 28 Aralık 1935, S.185, s.2.). Alınan tedbirlerle kumar oynama alışkanlığının önüne geçilmek istenmiştir. Fakat etkili olunamamıştır.

Son Posta Gazetesi'nin 9 Ocak 1936 tarihli "Kahveye Giden Talebe Cezalandı" başlıklı haberinde, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı görevlilerin kahvehaneleri denetlediği ve bu denetim sırasında 45 orta ve lise öğrencisinin kumar oynarken yakalandığı belirtilmiştir. Bu durumun ardından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan komisyonda, 8 öğrenci okuldan uzaklaştırılmış, 13 öğrencinin okulla ilişkisi kesilmiş ve 24 öğrenci ise ihtar cezasına çarptırılmıştır (Son Posta Gazetesi, 9 Ocak 1936, s.1.). Bir gün sonra Son Posta gazetesi, halka "Kumar İptilasının Çoğalmasına Ne Dersiniz?" şeklinde bir soru yöneltmiştir. Okuyucular, kumar oynamanın endişe verici bir duruma geldiğini belirtmişlerdir. Kumar oynamanın geçmişte ayıp olarak görüldüğü, günümüzde ise kumar bilmeyenlerin ayıplandığı ifade edilmiştir. Ayrıca, boş vakitlerini değerlendirmek ve sosyalleşme alanı bulmakta zorluk çeken bireylerin eğlenmek için kumar oynamak zorunda kaldıkları yönünde yanıtlar alınmıştır (Son Posta Gazetesi, 10 Ocak 1936, s.2.). Her iki haber de kumarın, bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı sorunları ele alırken, eğlence ve sosyal etkileşim arayışının bu durumu nasıl beslediğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, kumar alışkanlığının kontrol altına alınması gerektiği, eğitim ve toplumsal normların yeniden gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Son Posta gazetesinin 13 Ocak 1936 tarihli "Kahveler Sıkı Kontrol Ediliyor" başlığıyla verilen haberinde öğrencilerin kahve, gazino ve eğlence yerlerine kabul edilmemesi amacıyla hazırlanan kanun kabul edildiği belirtilmiştir. Zabıta bu hususta çalışmalar ve kahvelere yoğun baskın yaptığı belirtilmiştir. Bu kapsamda Şehzade başında bulunan bir kahvehane öğrencilere borç ile kumar oynattığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine Fenerde, Unkapanı'nda, Balatta ve Eyüp'te dört kahve kapatılmıştır (Son Posta Gazetesi, 13 Ocak 1936, s.2.).

Peyami Safa tarafından 12 Kasım 1936 tarihinde kaleme alınan "Oyun" isimli yazıda, kadınların son zamanlarda bütün işlerinin bırakıp kumara yoğunlaştığını belirtmiştir. İskambil isimli oyun için ise insanlardan en kıymetli vakitleri çalan bir zaman hırsızı olduğunu söylemiştir. Otellerde okuma odası veya gazete yokken her masa başında kumar oynanması toplumsal çöküşe sebep olduğunu dile getirmiştir. Dönem itibarıyla, can sıkıntısına iyi gelen tek şeyin kumar olduğu yanılığının ortaya konduğu

belirtilmiştir (Safa, “Oyun”, 12 Kasım 1936, s.3). Akşam Gazetesi’nin 7 Mart 1937 tarihli “Kumar Oynayanlar” başlığı ile verilen haberinde zabıta İstanbul genelinde kumar oynanan mekânlara ve alanlara baskın gerçekleştiği bildirilmiştir. Bu kapsamda suçüstü yakalanan kişiler olmuştur. Genellikle oynadıkları kumar, zar ve iskambil kâğıdı ile oynandığı görülmüş kumar oynanan kahveler mühürlenmiştir (Akşam Gazetesi, 7 Mart 1937,s.4.). Yeni Asır Gazetesi’nin 15 Ocak 1938 tarihli “Kumar Yüzünden” başlığıyla verilen haberinde İstanbul Tepeçik Kuruçay Mahallesinde Hüseyin isimli şahsın kahvesinde bir grup kişi kumar oynarken yaşanan anlaşmazlık sonucunda Arap Nuri isimli kişi oyun oynadığı kişilerden birini vurarak öldürmüştür (Yeni Asır Gazetesi, 15 Ocak 1938, s.1-8.). Bu trajik olay, kumarın, bireysel yaşam üzerinde ölümcül sonuçlar doğurabilen şiddetli çatışmalara yol açabileceğini göstermektedir. Kumarın, yalnızca finansal kayıplarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda şiddet ve ölüm gibi dramatik sonuçlara da neden olabileceği, dönemin toplumsal yapısındaki gerilimlerin bir yansıması olarak dikkat çekmiştir.

1938 yılında Belediye Meclisleri kumarla mücadele kapsamında bir dizi çalışmalar meydana getirmişlerdir. Bu minvalde Nisan 1938 tarihinde Balıkesir Belediye Meclisi, kahvehanelerde bu tür oyunların oynanmasını yasaklayan bir karar almıştır. Dönem itibariyle İskambil oyunları, halk arasında büyük ilgi görmekle birlikte, dönemin yönetici kesimleri tarafından moral bozukluğuna, zaman kaybına ve zararlı alışkanlıklara yol açtığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Özellikle iskambil oyunları, bu dönemde en çok eleştirilen oyunlardan biri olmuştur. Toplumda, iskambilin sadece bir eğlence aracı değil, aynı zamanda kötü alışkanlıklara ve hatta kumara yol açan bir araç olarak görülmesi, bu tür oyunların yasaklanmasında etkili olmuştur. Bu yasaklar, yalnızca eğlence anlayışını etkilemekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal düzeni korumak amacıyla alınan önlemlerin de bir yansıması olmuştur. 1930’ların sonlarına doğru, yerel yönetimler, halkın sağlıklı ve ahlaki değerlere uygun bir yaşam sürmesini sağlamak adına, iskambil ve benzeri oyunları, sosyal yozlaşmanın bir göstergesi olarak kabul etmiş ve yasaklamıştır (Öztürk, 2020, s.187).

Cumhuriyet döneminde, kumar, ülke genelinde çeşitli yasaklarla sınırlanmış olsa da, bazı yerel bölgelerde ve mekânlarda yasak olmadan uygulanmaya devam etmiştir. Bu durum, devletin kumara karşı yürüttüğü mücadeleyi ve toplumsal denetimi tam anlamıyla etkinleştiremediğini göstermektedir. Öte yandan, bu dönemde, Türk Kızılay’ı gibi kurumlar, kumara dair ürünlerin satışıyla da önemli bir gelir kaynağı oluşturmuştur. Özellikle iskambil kâğıtları gibi kumar oyunlarında kullanılan malzemeler, büyük talep görmüş ve Kızılay bu talebi karşılamak amacıyla geniş çaplı satışlar gerçekleştirmiştir. Türk Kızılay’ının iskambil kâğıtları satışı üzerinden elde ettiği gelirler, kurumun finansal açıdan önemli bir kaynak yaratmasını sağlamıştır. Bu dönemde özellikle kâğıt oyunları halk arasında büyük bir rağbet görmüştür. 1938 yılı itibariyle, Kızılay, 1.438.051 deste oyun kâğıdı satmıştır. Bu satışlardan elde edilen kazanç ise 1.131.037 lira olarak kaydedilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 27 Kasım 1938, s.2.). Kızılay’ın bu satışlar yoluyla elde ettiği gelir, aynı zamanda toplumsal talebin ve eğlence sektörünün büyüklüğünü de yansıtmaktadır. Kâğıt oyunları, dönemin sosyal yapısında önemli bir yer tutmakta olup, halkın boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinden biri haline gelmiştir. Bu büyük satış rakamları, oyun kâğıtlarının halk arasında ne kadar yaygın bir şekilde kullanıldığını ve bu tür faaliyetlerin ekonomik açıdan ne denli önemli bir pazar oluşturduğunu göstermektedir.

Tan Gazetesinin 15 Ocak 1939 tarihli “İki Kumar Suçlusu Mahkûm Oldu” başlığıyla verilen haberde Sultanahmet Sulh Üçüncü Ceza Mahkemesi tarafından Küçükpazar kahvesinde kumar oynayan iki kişinin polis baskın yaptığı sırada ellerinde bir taş ve iskambil kâğıtları olduğu tespit edilmiştir. Kahve sahibine 5 gün hapis ve 50 lira para cezası, Dursun’a ise 500 kuruş ceza verilmiştir (Tan Gazetesi, 15 Ocak 1939, s.4). 20 Kasım 1939 tarihli Haber Gazetesinde “Beyoğlunda Bir Kumarhane Basıldı” başlığıyla verilen haberde İstanbul Emniyet Müdürlüğü İkinci Şube memurları tarafından Beyoğlu’nda büyük bir kumarhane basılmış ve 17 kişi damlardan kaçarken yakalanmıştır. Kumarhaneye bakıldığı zaman iki katlı ve odaları kumar için dizayn edilmiş, polis tarafından mekân uzun süre takip altına alınmıştır. Yakalanan eşyalar arasında kumar masaları, otomatik araç ve gereçler bulunmaktadır (Haber Gazetesi, 20 Kasım 1939, s.4).

Dönem itibariyle sadece sırada kişiler değil askeri personelin bir kısmında bu kötü alışkanlığı olduğu dönemin kaynakların yansımasıdır. Yedek Asteğmen İhsan Akıncı kumar oynamak ve yurtdışına kaçması sebebiyle Milli Müdafaa Vekâleti Müsteşarlık Askeri Mahkemesi tarafından 18 Temmuz 1939 tarihinde 2 sene 20 gün hapse mahkûm edilmiştir. Bunun üzerine temyize gitmiş ve cezası 15 ay 16 gün olarak güncellenmiştir. Askeri Muhakeme Uslu Kanuna 249. Maddesi 3. Fıkrasına göre İnfazı onaylanmıştır (BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0 Yer No:134.32.10/29 Ağustos1939.).

Tablo 1: Kağıt oyunlarının yasaklandığı şehirler (Öztürk, 2020, s.189)

Yerleşim Birimi	Yasak Tarihi
Ankara	1935
Biga	1935 ve 1937’de
Ünye	1935
Tokat	1936
Aydın	1936
Bornova	1936
Giresun	1936
Samsun	1937
İnegöl	1937
Çankırı	1937
Maraş’ta	1937
Burdur	1937
Edirne	1937
Silivri	1937

Kartal	1937
Trabzon	1938
Balıkesir	1938
Konya	1939

Tabloyu incelediğimizde, 1935-1939 yılları arasında kağıt oyunlarının yasak olduğu yerleşim birimleri ve bu yasakların tarihleri hakkında bilgi verilmektedir. Bu dönemde, özellikle 1936 ve 1937 yıllarında, kağıt oyunlarına yönelik yasakların arttığı ve yasaklı olan şehir ve yerleşim birimlerinin sayısının yükseldiği gözlemlenmektedir. 1936 ve 1937 yıllarında, iskambil ve benzeri oyunların oynanmasının yasaklanması, yerel yönetimlerin toplumsal düzeni sağlamak ve halkı zararlı alışkanlıklardan korumak adına aldıkları sert önlemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu artan yasaklar, dönemin toplumsal yapısındaki değişiklikleri ve devletin halk üzerindeki denetim mekanizmalarını yansıtmaktadır. Belediye meclisleri, oyunların toplum üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla, özellikle kahvehanelerde bu tür faaliyetlerin yasaklanmasını sağlamışlardır.

1940 yılında, Muğla Halkevini teftiş etmek amacıyla görevlendirilen Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Müfettişi Rıza Levent, yaptığı incelemeler sonucunda, halkevlerinde düzenlenen konferansların halk üzerinde önemli bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Levent, özellikle bu süreçte kumar konusunda verilen konferansların, toplumun bilinçlenmesine katkı sağladığını ifade etmiştir. Halkevlerinin, toplumun sosyal ve kültürel yapısını dönüştürmeyi amaçlayan etkinlikler düzenlediği bu dönemde, kumar gibi toplumsal sorunlar üzerine yapılan konferanslar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli uyarılar içermektedir (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 689.342.1/27 Eylül 1940.).

Son Posta Gazetesinin 6 Ağustos 1940 tarihli “Kumar Oynanan Ev Basıldı” başlıklı haberinde Cihangir’de bir eve yapılan baskında dört kişinin kumar oynadığı tespit edilmiştir. Polisler tarafından masada bulunan para ile kişiler adliyeye sevk edilmiştir (Son Posta Gazetesi, 6 Ağustos 1940, s.4.). Kumar yasaklarının ve teftişlerin artmasıyla beraber kumar oynanan mekânların farklılık gösterdiği görülmüştür. “Cezaevlerinde Kumar” başlığıyla verilen haberde, Cezaevlerinde kumarın son zamanlarda yaygın hale geldiği görülmüştür. Bazı mahkûmlar bu durumdan rahatsız olup kumarın oynanması engellemek istemişlerdir (Tasviri Efkâr Gazetesi, 8 Eylül 1940, s.1.). Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde toplumsal sorunların farkındalığının artırılması ve bu sorunlara yönelik toplumsal duyarlılığın güçlendirilmesi amacıyla basının etkin bir şekilde kullanılması önemli bir yer tutmuştur. Özellikle kumar, toplumu olumsuz etkileyen, ekonomik ve sosyal açıdan ciddi sonuçlar doğuran bir illet olarak öne çıkmıştır. Bu dönemde, kumar bağımlılığının toplumsal yapıyı zedeleyici etkilerine dikkat çekilmesi ve halkın bilinçlendirilmesi amacıyla gazeteler önemli bir iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Naci Sadullah, 1940 yılında Tan gazetesinde yazdığı “Kulüpler Kumarhane Midir?” başlıklı yazısında, Moda Kulübü ve Yıldız Kulübü toplumun iflasına yol açtığını ve kumar sebebiyle büyük paraların kaybedildiğini belirtmiştir. Sadullah, bu tür yerlerin kumardan arındırılması gerektiğini ve topluma verdiği zararları yazısında vurgulamıştır (Sadullah, 23 Ağustos 1940, s.2.).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında kumar oynanan mekânlarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Başlangıçta kumar, genellikle kahvehane, lokal, evler, cezaevleri ve kulüpler gibi kapalı alanlarda gerçekleştirilen ve sınırlı sayıda mekanda oynanabilen bir etkinlikken, zamanla bu durum değişmiş ve kumar oyunları çok daha yaygın bir hale gelmiştir. Özellikle şehirlerin kenar mahallelerinde ve daha az denetim altında olan sokak aralarında, kumar faaliyetlerinin yaygınlaşması dikkat çekmiştir. Bu tür yerlerde yapılan kumar oyunları, hem sosyal normları aşan hem de devletin denetim mekanizmalarının zorlandığı bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda Halkın Sesi Gazetesinin 2 Ocak 1941 tarihli “*Kumar Oynamak*” başlığıyla verilen haberinde İstanbul’da bir grup kişiler tarafından sokakta herkesin gördüğü bir yerde kumar oynatıldığı tespit edilmiştir. Zabitanın olay yerine gelmesi ile suça karışan kişiler kaçmaya çalışmış ve yakalanıp haklarında işlem yapılmıştır (Halkın Sesi Gazetesi, “*Kumar Oynamak*”, 2 Ocak 1941,s.4.). Savaşın etkisiyle kumar bağımlılığı artmıştır. Devlet kumarla mücadeleye yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu kapsamda İstanbul Kale kapısında bulunan bir kahvede kumar oynandığı tespit edilmiş ve kumar oynanması sebebiyle bir aylığına kahve kapatılmıştır (Bugün Gazetesi, 23 Ocak 1942, s.2). Son Posta Gazetesinin 31 Aralık 1942 tarihli “*Kumarla Mücadele*” başlığıyla verilen haberinde İstanbul Emniyet Müdürü Haluk Nihad Pepeyi tarafından verilen bilgilere göre, şehirde kumar oynayan ve oynatanlar ile ilgili olarak sıkı bir denetim gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda 2. Şube memurları şehrin çeşitli yerlerinde sıkı bir denetim içinde oldukları bir ay içinde 18 kumar oynanan mekân ve 150 kumarbaz hakkında işlem yapıldığı ifade edilmiştir (Son Posta Gazetesi, 31 Aralık 1942, s.1-7.). Bu dönemde Halkevleri’de kumar ile ilgili olarak önemli çalışmalar yapmışlardır. Adana’nın Gerdan Köyü’nün en önemli sorunlarından biri kumar olduğu belirtilmiştir. Abidin Dino, “*Kumar*” isimli bir oyun kaleme almış ve köylü halka oynatmıştır. Oyun 1 Mayıs 1943 yılında sergilenmiştir. Kumarın kötü bir alışkanlık olduğu halkın görüp ders alması amaçlanmıştır (Tekerek, 2005, s.25).

Dönem itibarıyla sadece erkekler kumar oynamamış kadınlarda zamanla kumar oynamaya ilgi duymaya başlamıştır. Bu bağlamda Son Posta Gazetesinin 29 Temmuz 1943 tarihli “*Bir Kumarhanede Tanınmış 4 Aile Kadını Yakalandı*” başlığıyla verilen haberde İstanbul Beyoğlu Hacı Bekir Apartmanında 9 kişi tarafından oynanan kumara polisin baskın yaptığı ve kadınların kumar oynadığı tespit edilmiştir. Yakalananlar hakkında işlem yapılmak üzere adliyeye sevkleri gerçekleştirilmiştir (Son Posta Gazetesi, 29 Temmuz 1943, s.1-7).1940’lar Türkiye’sinde, kadınlar genellikle ev içi rollerle sınırlandırılmışken, kumar gibi erkek egemen, ahlaki açıdan sakıncalı olarak görülen faaliyetlere katılmaları, toplumsal değerlerle çatışan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

6 Eylül 1943 tarihli raporda, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Müfettişi Fazıl Şerafettin Bürge’nin 1943 yılında Denizli Halkevi ve şubelerine yapmış olduğu teftişte, özellikle Denizli Halkevi Köycülük Şubesi tarafından kumar ve alkolün zararları hakkında halkı bilgilendiren etkinlikler düzenlendiği belirtilmiştir (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 996.849.1/21 Eylül 1945.). Denizli Halkevi Köycülük Şubesi’nin bu tür bilgilendirmelerle, özellikle kırsal kesimdeki halkı, zararlı alışkanlıklardan uzak durmaları konusunda bilinçlendirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu tür eğitim faaliyetleri, dönemin sosyal politikalarının bir yansıması olarak, Cumhuriyet’in modernleşme sürecinde toplumsal düzenin güçlendirilmesine yönelik önemli adımlar arasında yer almaktadır

Cumhuriyet Gazetesinin 30 Aralık 1943 tarihli “Kumar İptilâsı” başlığıyla verdiği haberde Kızılay, Türkiye geneli iskambil kâğıdı satışını durdurmuştur. Bir sene içinde 5 milyon deste kâğıt satıldığı belirtilmiştir. Kâğıtların satışının durmasıyla bu durum karaborsacılar tarafından yeni satış alanları oluşmasına sebebiyet verdiği belirtilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 30 Aralık 1943, s.1-3). Kızılay’ın bir yıl içinde 5 milyon deste iskambil kâğıdı satışı yapması, kumar oyunlarının o dönemde ne kadar yaygın olduğunu ve talebin yüksek olduğunu gösterirken, satışların durdurulması karaborsacılar için yeni fırsatlar yaratmıştır. İskambil kâğıtları gibi oyun açısından temel ürünlerin yasa dışı yollarla satılması, ekonominin yeraltı sektörünü besleyen bir süreç haline gelmiştir. Karaborsacılar, bu tür yasakların yaratacağı talep sıkışıklığından faydalanarak, ürünleri daha yüksek fiyatlarla satmayı fırsat bilmişlerdir.

Çatalca Askerlik Şubesi Muamele Memuru Ramiz Cingözoğlu, firar ve kumar oynamaktan dolayı 2. Süvari Tümen Askeri Mahkemesi tarafından yargılanmış ve Askeri Muhakeme Usulü Kanunu'nun 249. maddesi gereğince ordudan ihracı ve emekliye sevk edilmesi talep edilmiştir (BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0 Yer No: 171.35.8/07 Aralık 1944.). Bu durum, askerî disiplini ihlal eden ve sosyal düzeni bozan davranışların, askerî hukuk çerçevesinde ciddi sonuçlara yol açtığını göstermesi açısından önemlidir

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, iskambil kâğıtlarına olan talep yeniden artmıştır. Savaşın getirdiği zorluklar ve toplumsal değişiklikler, halkın eğlenceye olan ilgisini yeniden şekillendirmiştir. Özellikle 1943 yılında, 4.000.000 deste iskambil kâğıdı ithal edilmişken, 1944 yılında bu rakam daha da artarak 5.500.000 desteye ulaşmıştır. Ayrıca oyun kâğıtlarının ait olan 118 sayılı kanunun 2. Maddesinde 1944 yılında değişime gidilmiştir (BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2 Yer No: 105.27.7/19 Nisan 1944; Öztürk, 2020, s.194). Bu artış, savaşın getirdiği sıkıntıların yanı sıra, halkın moral ve motivasyon arayışını ve aynı zamanda kumar oyunlarının halk arasında daha yaygın bir sosyal aktivite haline gelmesini de işaret etmektedir. Ekonomik zorlukların ve savaşın yarattığı belirsizlik ortamında, iskambil kâğıtları gibi basit ve erişilebilir eğlenceler, insanların streslerini atmalarına yardımcı olmuş ve toplumsal yapıyı şekillendirme de önemli bir rol oynamıştır. Bu durum, aynı zamanda savaşın ekonomik dinamiklerine ve halkın psikolojik durumuna dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Tablo 2: Oyun kâğıtları fiyatı (BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2 Yer No: 105.45.18/29 Haziran 1944)

Oyun Kağıdının Cinsi	Kart Adedi	Satış fiyatı (Kuruş)
Lüks Grimo	52	450
Lüks Budvar Pinomatik	52	425
Lüks Pistnik	52	375
Birinci Kalite	52	325
Birinci Kalite	36	300
İkinci Kalite	52	275
İkinci Kalite	36	250

Üçüncü Kalite	52	230
Üçüncü Kalite	36	210

Tabloyu incelediğimizde, farklı türde oyun kâğıtları ve fiyatlarının belirlenmiş olduğu görülmektedir. Bazı destelerin 52, bazılarının ise 36 karttan oluştuğu dikkate alınmıştır. Dönem itibarıyla, oyun kâğıtlarında fiyat dalgalanmalarının önlenmesi amacıyla fiyatlandırma yapılmıştır. Bu düzenleme, piyasadaki istikrarı sağlamayı ve kumar ile ilgili malzeme ticaretinde aşırı fiyat artışlarının önüne geçmeyi hedeflemiştir.

CHP Müfettişi Ziya Arkant tarafından 1944 yılında yapılan teftişte bir grup kişi tarafından Uşak'ın Karahalli köyünden buraya gelen Hacı İbrahim Usta'nın halkodalarının içki ve kumar mekânı olduğunu belirtmiş ve Karayahşilerde halkodası yapılmaması için olumsuz propaganda yapmıştır. Denizli'ye bağlı Çivril İdare Heyeti'nde bu durumu valiye şikâyet etmiştir (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 273.1093.1/09 Kasım 1944). Nusret Safa Çoşkun tarafından kaleme alınan "Kulüpte İçki, Kumar ve Dedikodu" başlıklı köşe yazısında, son yıllarda kumar alışkanlıklarındaki artış ve şehir kulüplerindeki kumar oynanması üzerine dikkat çekilmektedir. Çoşkun, bu bağlamda, Dâhiliye Vekâleti tarafından gönderilen bir tamimde, şehir kulüplerinin içki ve kumar yuvası haline geldiği ifade edilmiştir. Bu durum, kulüplerin yalnızca sosyal etkileşimin değil, aynı zamanda bazı olumsuz toplumsal davranışların da merkezi haline gelmelerine yol açmaktadır. Yazıda, içki, kumar ve dedikodu gibi unsurların bir arada bulunduğu bu mekânların, toplumsal değerler açısından ciddi tehditler oluşturduğu vurgulanmaktadır (Çoşkun, 9 Ocak 1945, s. 4.).

Vakit Gazetesinin 21 Ağustos 1945 tarihli "Adliyyede ve Poliste" kısmında Galata Beyazıt sokağında bir kahvehanede kumar oynatıldığı tespit edilmiş ve kahve kapatılıp oynayanlar adliyeye sevk edilmiştir (Vakit Gazetesi, 21 Ağustos 1945,s.3.). 1940'ların Türkiye'sinde, kumarın ve diğer yasadışı faaliyetlerin cezalandırılması, toplumsal düzenin korunması için kritik bir öneme sahipti.

23 Eylül 1946 tarihinde Manifaturacı Süleyman Değer isimli kişi CHP Genel Başkan Vekili Şükrü Saraçoğlu'na bir mektup yazarak Kelkit Halkevi'nde kumar oynandığını ifade etmiştir. CHP Erzurum Bölge Müfettişi Muzaffer Akpınar bölgeye gelerek ziyarette bulunmuş ve böyle bir etkinliğin olmadığını rapor haline getirmiştir (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 834.294.1/29 Ağustos 1950.).Terzi Hasan Küçükaslan tarafından 9 Temmuz 1949 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne bir şikâyet mektubu gönderilmiştir. Mektubuna "Sayın Babamız İnönü" ifadesiyle başlayan Küçükaslan, yıllardır kaza merkezinde bulunan bu halkevinin, bir ilim ve irfan yuvası olmasının yanı sıra, kumarhane gibi işletildiğini dile getirmiştir. Kumar faaliyetlerinin, kaza halkını olumsuz etkileyerek topluca zehirlendiğini vurgulamış ve bu soruna bir çözüm bulunmasını talep etmiştir (BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 844.338.1/02 Ağustos 1949.). Mazgirt Halkevi'nde kumar oynanması, kurumun asli amacından sapmış olduğunu göstermektedir.

Dönem itibarıyla kumar oynanan mekânların çeşitlendiği görülmüştür. Zamanla toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Bu kapsamda Son Posta Gazetesinin 1 Ağustos 1949 tarihli "Ankara Cezaevindeki Kanlı Boğuşmanın Sebebi" isimli yazıda Ankara Cezaevinde kumar oynamak isteyen kişiler tarafından çıkarılan kavgada birçok kişinin yararlandığı

belirtilmiştir. Kumar oynamak isteyen kişiler koğuşu ateşe vermiş ve İnfaz Koruma Memuru dahil birkaç kişi bıçaklanmıştır (Son Posta Gazetesi, 1 Ağustos 1949, s.7). Son Posta Gazetesi'nin 1 Ağustos 1949 tarihli "Ankara Cezaevindeki Kanlı Boğuşmanın Sebebi" başlıklı haberinde, cezaevlerinde kumar oynamak isteyen kişiler arasında çıkan büyük kavga ve bunun sonucunda yaşanan şiddet, dönemin toplumsal bunalımının ve kumar mekanlarının çeşitlenmesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu olay, özellikle savaş sonrası dönemde toplumun ekonomik ve sosyal sıkıntılarının arttığı, buna bağlı olarak bireylerin psikolojik ve sosyo-ekonomik streslerinin yükseldiği bir ortamda kumarın, bir eğlence veya başa çıkma yöntemi olarak nasıl toplumsal bir sorun haline geldiğini göstermektedir. Cezaevinde yaşanan kavga, sadece kumarın cezaevleri gibi kapalı ve kontrolsüz alanlarda bile ne kadar büyük bir toplumsal gerginlik yarattığını ortaya koymaktadır. Kumar, cezaevleri gibi izole yerlerde dahi, insanların hem eğlence hem de kaçış arayışı içinde olduğu bir mecra haline gelmiş, bu da kurallara aykırı bir şekilde gerginliklere ve şiddete yol açmıştır. Ayrıca, kumar oynama isteği yüzünden bir koğuşun ateşe verilmesi ve infaz koruma memurlarının bıçaklanması gibi olaylar, kumarın toplumsal yapıyı nasıl sarsmaya başladığının ve yasakların ne kadar yetersiz kaldığının bir örneğidir.

Sonuç

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan toplumsal dönüşümün bir yansıması olarak kumarın, sadece bir eğlence biçimi değil, aynı zamanda toplumsal sınıf, cinsiyet ve kültürel normlarla bağlantılı olarak bir toplumsal sorun haline geldiği görülmüştür. Özellikle alt sınıflar arasında yaygınlaşan kumar, toplumsal eşitsizlikleri derinleştirirken, üst sınıflar arasında oynanan kumar bir eğlence ve gösteriş aracı olarak görülmüştür. Bazı durumlar da erkeklerin kumar oynaması makbul karşılanırken kadınların ise bu türden eğlencelerin içerisinde yer alması eleştirilmiştir. Bu durum kumarın toplumsal etkileri, dönemin sosyal yapısını, toplumsal eşitsizlikleri daha iyi anlamak için önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Hem sosyal denetim hem de toplumsal normlarla ilgili olarak yapılan düzenlemeler, Türk toplumunun bu dönemdeki dönüşümüne dair bir anlayış kazandırmaktadır. Kumarın yasaklanması, bu dönemin toplumsal yapısını şekillendiren unsurlar arasında yer almıştır.

Türkiye'nin Erken Cumhuriyet Dönemi, kumarın toplumsal yapıyı şekillendiren, sınıf farklılıklarını derinleştiren ve toplumsal normlarla çatışan bir olgu olarak işlev gördüğü bir dönemdir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde, kumar üzerine çeşitli yasaklar getirilmiş ve bu yasaklar, toplumsal düzeni sağlama çabalarının bir parçası olarak şekillenmiştir. Osmanlı döneminde kumar, belirli sınıflar arasında yaygın bir eğlence biçimi olmakla birlikte, özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha sıkı denetimler ve yasaklarla karşı karşıya kalmıştır. 1930'lar, bu yasakların en yoğun olduğu yıllardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 1935-1939 yılları arasında kumar oynanan mekânların büyük bir kısmı kapatılmış, gazino ve kulüpler gibi bazı eğlence yerlerinde kumar faaliyetleri yasaklanmıştır. Bununla birlikte, kumar oynanması bazı Halkevleri ve benzeri şehir kulüplerinde devam ettiği gözlemlenmiştir. Kumar oynanan mekânlar, zaman içinde önemli değişiklikler göstermiştir; cezaevleri, evler, lokantalar, gazinolar ve sokak aralarında kumar oynandığı tespit edilmiştir. Kahvehanelerde ve sokaklarda oynanan kumara ise polis hızla müdahale etmiş, ya kahvehaneyi kapatmış ya da cezai işlemler uygulamıştır. Ancak gazinolarda ve şehir kulüplerinde kumara karşı daha ılımlı bir yaklaşım sergilediği dönemin kaynaklarına yansımıştır. Kumar, cezaevleri gibi izole

yerlerde dahi, insanların hem eğlence hem de kaçış arayışı içinde olduğu bir mecra haline gelmiş, bu da kurallara aykırı bir şekilde gerginliklere ve şiddete yol açmıştır. Ayrıca bu dönemde kumar sebebiyle çıkan kavgalarda yaralanma ve ölüm vakalarının görüldüğü anlaşılmaktadır. Bazen kumara aracılık yapan yabancı uyruklu kişiler ise sınır dışı edildiği tespit edilmiştir. İncelenen dönem itibarıyla kumar toplumun geneline yayıldığı ve küçük yaşlardaki çocukların dahi kumar oynadıkları görülmüştür.

Kumarın yasaklanmasının yanı sıra, eğlence ve eğlence araçlarıyla ilgili ekonomik bir boyutunun olduğu da göz ardı edilmemelidir. Özellikle 1940'larda Kızılay'ın, kumar oynamada kullanılan eşyalardan biri olan iskambil kâğıtlarını satması, bu dönem için dikkat çekici bir ekonomik strateji olmuştur. Kızılay, bu kâğıtları satarak önemli bir gelir kaynağı elde etmiş ve bu durum, hem ekonomik açıdan bir çözüm arayışı hem de sosyal normlarla çatışan bir çelişki yaratmıştır. Kumarın toplumsal algısı, sadece bir eğlence biçimi olmanın ötesine geçerek, devletin ekonomik ve ahlaki düzenini tehdit eden bir faaliyet olarak görülmüştür. Ayrıca, bu dönemde, kumarın zararları hakkında hem ulusal hem de yerel basında kapsamlı haberler yapılmış ve konuyla ilgili farkındalık yaratmak amacıyla birçok köşe yazısı kaleme alınmıştır.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Etik Kurul İznine Gerek Yoktur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Tek yazarlı çalışma
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	No need for Ethics Committee Authorisation
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Single authored study

Kaynakça | References

Arşiv Belgeleri

ATASE (Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi) ,Fon Kodu: 110.9.1.7 Yer No: 675.24.13/ 06 Şubat 1913.

BCA(T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi),

BCA, Fon Kodu: 30.10.0.0 Yer No: 7.43.38/25 Ocak 1926.

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 1.4.6/21.08.1930.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1 Yer No: 2.32.77.11/19 Aralık 1932.

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 689.342.1/27 Eylül 1940.

BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0 Yer No:134.32.10/29 Ağustos1939.

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 996.849.1/21 Eylül 1945.

BCA, Fon Kodu: 30.11.1.0 Yer No: 171.35.8/07 Aralık 1944.

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2 Yer No: 105.27.7/19 Nisan 1944

BCA, Fon Kodu: 30.18.1.2 Yer No: 105.45.18/29 Haziran 1944

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 273.1093.1/09 Kasım 1944.

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 844.338.1/02 Ağustos 1949.

BCA, Fon Kodu: 490.1.0.0 Yer No: 834.294.1/29 Ağustos 1950.

BOA, (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık Osmanlı Arşivi), HR. MKT. 510.70/H.16.09.1281.

BOA, DH. MKT.1778/69/5 Kasım 1890

BOA, DH. EUM. EMN. 72/2/ H.18.6. 1332.

BOA, DH. EUM. 5. Şb./79-30-25/30 Zilhicce 1337.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi.

Ulusal Basın

Alemdar, 23 Mart 1920, s. 1-4.

Akşam Gazetesi, "Kumar ve Fuhuş",26 Aralık 1927.

"Zabıta Fuhuş, İçki ve Kumara Karşı Bugünden İtibaren Esaslı Yollar Üzerinden Şiddetli bir Mücadeleye Girişmiş Bulunmaktadır", *Akşam*, 5 Şubat 1928, s.3.

Akşam Gazetesi, "Konyada Kumar", 23 Şubat 1932, s.10.

Akşam Gazetesi, "Küçük Kumarcılar", 20 Ocak 1934, s.3.

Akşam Gazetesi, "Bir Gazinoda Kumar Oynayan Dört Kişi Tutuldu",16 Eylül 1935, s.2.

Akşam Gazetesi, "Kumar Oynayanlar", 7 Mart 1937,s. 4.

- Buğün Gazetesi*, "Kumar Oynatılan Bir Kahve Kapatıldı", 23 Ocak 1942, s. 2.
- Cici Anne, "Kokain Çeken Hanımlar", *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Mart 1931, s. 2.
- Sabiha Zekeriyeye, "Kumar ve Ahlak", *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Ağustos 1935, s. 5.
- Peyami Safa, "Oyun", *Cumhuriyet Gazetesi*, 12 Kasım 1936, s.3.
- Cumhuriyet Gazetesi*, "Oyun Kâğıdı Satışı", 27 Kasım 1938, s.2.
- Cumhuriyet Gazetesi*, "Kumar İptilâsı", 30 Aralık 1943, s.1-3.
- Kerimoğlu Ali, " İçtimai Hastalıklardan Kumar", *Doğuş Dergisi*, 1 Nisan 1934, s. 2.
- İhsan Arif Gökpinar , "Bu Halin Önüne Geçmeli", *Haber Gazetesi*, 1 Mayıs 1935, s. 7.
- Haber Gazetesi*, "Beyoğlunda Bir Kumarhane Basıldı", 20 Kasım 1939, s. 4.
- Hâkimiyeti Milliyeye Gazetesi*, "Halkevinde Kumar Alışkanlığı", 30 Mayıs 1933, s. 9.
- Hilaliahmer Gazetesi*, "Kumar", 19 Nisan 1932, s. 2.
- Halkın Sesi Gazetesi*, "Kumar Oynamak", 2 Ocak 1941, s. 4.
- İkdam Gazetesi*, 4 Şubat 1920, s. 1-8.
- Kızılay Gazetesi*, 28 Aralık 1935, s.185, s. 2.
- Milliyet Gazetesi*, "Sözde Şefkat Kulübü", 30 Nisan 1927, s. 3.
- Naci Sadullah, "Klüpler Kumarhane Midir?", *Tan Gazetesi*, 23 Ağustos 1940, s. 2.
- Son Posta Gazetesi*, "Memleket Gençliği ve Bir İkaz Sesi", 16 Eylül 1931, s. 4.
- Son Posta Gazetesi*, "Kumarla Mücadele", 31 Aralık 1942, s. 1-7.
- Son Posta Gazetesi*, "Bir Kumarhanede Tanınmış 4 Aile Kadını Yakalandı", 29 Temmuz 1943, s. 6.
- Nusret Safa Çoşkun, "Kulüpte İçki, Kumar ve Dedikodu" *Son Posta Gazetesi*, 9 Ocak 1945, s. 4.
- Son Posta Gazetesi*, "Ankara Cezaevindeki Kanlı Boğuşmanın Sebebi", 1 Ağustos 1949, s. 7.
- Son Posta Gazetesi*, "Altı Kumarbaz Yakalandı", 18 Haziran 1935, s. 2.
- Server Bedi, "Kumar Ya Suçtur, Ya Değildir", *Son Posta Gazetesi*, 20 Haziran 1935, s. 3.
- Son Posta Gazetesi*, "Kahveye Giden Talebe Cezalandı", 9 Ocak 1936, s. 1.
- Son Posta Gazetesi*, "Kumar İptilasının Çoğalmasına Ne Dersiniz", 10 Ocak 1936, s. 2.
- Son Posta Gazetesi*, "Kahveler Sıkı Kontrol Ediliyor", 13 Ocak 1936, s. 2.
- Son Posta Gazetesi*, "Kumar Oynanan Ev Basıldı", 6 Ağustos 1940, s. 4.
- Resmi Gazete*, 27 Ocak 1938, s.9303.
- Resmi Gazete*, 25 Haziran 1938, s.10081-10082.
- Resmi Gazete*, 9 Kasım 1982, s. 15.

Resmi Gazete, 12 Ekim 2004.

Tan Gazetesi, “İki Kumar Suçlusu Mahkûm Oldu”, 15 Ocak 1939, s. 4.

Tasvirî Efkâr Gazetesi, “Cezaevlerinde Kumar”, 8 Eylül 1940, s. 1.

Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmû’ası, 15 Haziran 1928, s. 4252.

Hilmi, A. “Köyümde Gördüklerim”, *Ülkü Dergisi*, 37(7), Mart 1936, s. 58-63.

Vakit Gazetesi, “Adliyede ve Poliste”, 21 Ağustos 1945, s. 3.

“Şefkat Kulübü Hakikatte Alelade Bir Kumarhane mi idi?”, *Vakit Gazetesi*, 30 Nisan 1927, s.5.

“Kumar, İçki ve Fuhuşla Mücadele”, *Vakit Gazetesi*, 5 Şubat 1928, s.5.

Vakit Gazetesi, “Kumar Oynarken”, 30 Aralık 1929, s.9.

Yeni Asır Gazetesi, “Kumar Yüzünden”, 15 Ocak 1938, s. 1-8.

Telif ve Tetkik Eserler

Bardakoğlu, A. (2002), “Kumar”, TDVİA, 26, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, Ankara, s. 364-367.

Bayındır, G. (2018), “Kumar ve Şans Oyunlarına Toplumsal Bakış: Niğde Örneği”, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), s.58-83.

Çakıcı, M., Buran, A., Çakır, G., Yılmaz, B. (2019), “Kumar Oynayan Bireylerde Kazanca Yakın Kayıp, Kumar Aşırma ve Depresyon İlişkisinin İncelenmesi”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20 (Özel Sayı 1), s.s. 76-79.

Çelik, H. (2024). *Mütareke Dönemi Türk Kültür ve Edebiyat Hayatı (1918-1922)*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Karal Akgün, S. , Uluğtekin, M. (2020). *Yeni Belgelerin Işığında Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a 2*, Başak Matbaacılık, Ankara, s.176.

Kemal O.(2024), *Bereketli Topraklar Üzerinde*, Everest Yayınları, İstanbul.

Kuntay, M. C. (1983). *Üç İstanbul*, Sander Yayınları, 1983.

Kur’ân-ı Kerim Meâli, (2009). çev. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Öztürk, S. (2006). “Bir Kurumun Tarihsel ve Sosyolojik İncelemesi: Şehir Kulüpleri (1923-1950)”, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 4, s.89-115.

Öztürk, S. (2019). *İsmet Paşa'nın Kürt Raporu*, Doğan Kitap, 7. Baskı, İstanbul.

Öztürk, S. (2020). *Cumhuriyet Türkiyesinde Kahvehane ve İktidar*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Safa P. (2022), *Yalnızız*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Safa P. (2024), *Fatih-Harbiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Soner Çakmak, Lut Tamam (2018), “Kumar Oynama Bozukluğu: Genel Bir Bakış”, *Bağımlılık Dergisi*, 19/3, 2018, s.78-97.

Sönmez, A.(2005).“Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1850)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), s.s.259-275.

Şahin, F. K. (2019). “I. Dünya Savaşı ve Sonrasında Kumarın Yaygınlaşması ve Osmanlı Devleti’nin Aldığı Tedbirler”, *SEFAD*, 41, s.s. 405-426.

Şahin, F. K. (2020). “II. Meşrutiyet Döneminde İstanbul’da Sosyal Bir Problem Olarak Kumar İletisi”, *Bellekten*, 84, ss. 1143-1174.

Şahin, F. K. (2021). “Tanzimat Sonrasında Osmanlı Devleti’nde Kumar Yasalarının Gelişimi”, 34, ss. 549-582.

Şahin, F. K. (2021). “Tanzimat Sonrasında Osmanlı Devleti’nde Kumar Yasalarının Gelişimi”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 34, s.s. 549-582.

Tekerek, N. (2005). “Halkevleri (1932-1951), Temsil Şubeleri ve Bir Örnek: Adana Halkevi Temsil Şubesi”, *Erdem Dergisi*, 43, s. 25.

Toprak, Z. (2017). *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Trauma (1908-1928)*, Doğan Kitap, İstanbul.

Tunçay, M. (1993). *Türkiye’de Piyango Tarihi ve Milli Piyango İdaresi*, Milli Piyango İdaresi Yayınları, Ankara, s. 17.

Yakut, K. Yetkin, A. (2011). “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Toplumsal Ahlâk Bunalımı: Fuhuş Meselesi”, *Kebikeç*, XXXI, , s. 288.

Yolal, M. (2018). *Osmanlı Devleti’nde Şans Oyunları ve Kumar (1800-1923)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Gaziantep.